

УДК 340.111.

Мишегіна В.М.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ФУНКЦІЇ ПРАВОВИХ ТА ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ

Статтю присвячено аналізу поняття «функції правових символів», дослідженню класифікації функцій правових та державних символів, а також розгляду деяких з них. Зроблено висновок щодо функціональних особливостей правових та державних символів у загальнотеоретичній юриспруденції.

Ключові слова: правовий символ, державний символ, функції символів.

Постановка проблеми. З давніх часів і до теперішнього часу правовий символ відіграє важливу роль у розвитку держав, правових сімей, світової спільноти. Правові символи – це наочний, доступний для сприйняття і розуміння правовий засіб юридичної техніки, який, будучи продуктом правової культури суспільства, впливає на правосвідомість. Зазначене в сукупності ефективно сприяє реалізації правових норм. З огляду на те, що сучасні правові системи мають у своєму розпорядженні великий арсенал символічних форм і процедур, виявлення функцій, властивих їм, дає можливість найбільш точно інтерпретувати техніко-юридичний зміст правової символіки, адже «дослідження ролі правових символів в історичному аспекті дозволяє зробити висновок про те, що їм були властиві функції, більшість з яких не втратило свого значення стосовно правовій системі сучасного громадянського суспільства [5, с. 103].

Дослідження функцій правових і державних символів на сучасному етапі дає змогу виділити пріоритетні напрями в реалізації права та діяльності держави, що забезпечує реалізацію соціальних потреб, а також встановити рівновагу соціальних відносин і сприяти подальшому розвитку суспільного прогресу.

Постановка завдання. Метою статті є визначення поняття «функція правового символу» в загальнотеоретичній юриспруденції; розрізнення та розгляд деяких функцій правових та державних символів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті проведених досліджень в юридичній літературі виділяють наступні основні ознаки функцій правових символів:

1) функції правових символів визначаються їх сутністю і призначенням для суспільства в цілому або соціальних груп;

2) функції правових символів – це актуальні напрями впливу на суспільні відносини, які викликані необхідністю (потребою) в регулюванні певних відносин на даному етапі розвитку суспільства;

3) сукупність функцій правових символів не проста сумативність, а система;

4) функції правових символів є напрямом їх активної дії, пов'язаним з перетворенням суспільних відносин, оскільки правовий символ здійснює свої функції у процесі реалізації;

5) функціям правових символів властива відносна стабільність, що характеризується тривалістю їх дії;

6) функції правових символів мають спрямованість на досягнення конкретних цілей, для вирішення яких вони були створені;

7) функціям правових символів притаманна змістовність [8, с. 17–18].

На підставі виділених ознак *функції правових символів* визначають як систему напрямів правового впливу на суспільні відносини за допомогою правового символу, обумовлену його сутністю і призначенням для суспільства [8, с. 9].

Функції правового символу реалізуються через сукупність приписів нормативних та індивідуальних актів. Причому втілення в життя правового символу передують реалізації норми права, викликаючи первинні правові реакції як своєрідний різновид юридичного факту.

Сутнісні якості правового символу і різноспрямованість його впливу на суспільні відносини обумовлюють широту класифікації функцій правового символу за різними підставами:

1) В залежності від сфери суспільного життя, на яку спрямований вплив правових символів (*економічна, ідеологічна, політична та інші*);

2) У зв'язку з тим, що символи є різноманітним знаків, велика частина виконуваних ними функцій зумовлюється їх знаковою природою. В результаті дослідження функцій, які виконуються знаками в рамках семіотичного підходу, можна виділити функції, що є їхніми правовими символами (*функції фіксації, зберігання та передачі юридично значимої інформації, сигнальна, номінативна (ідентифікуюча), відмінна, сигніфікативна, комунікативна функції, функція заміщення, аксіологічна і орієнтаційна функції*);

3) Найбільш вагомою для нашого дослідження є група функцій, які виконуються правовими символами, обумовлена їх юридичної сутністю як засобом правового регулювання. До цієї групи функцій, яку можна визначити як власне юридичні функції, відносяться *функція вираження юридично значимої інформації, функція уніфікації правового матеріалу, правороз'яснювальна, правоконкретизуюча, правозмінююча, праворозпорядча, превентивна, охоронна, функція легітимації та функція надання офіціальності і легальності юридичному документу* [8, с. 18–19].

Правовий символ може слугувати умовним заміником цілого нормативного правового акта або важливого компонента його змісту. Виступаючи його стисненим, наочним еквівалентом у повсякденному житті, він сприяє цілісному сприйняттю регульованої ситуації. При цьому абстрактний припис за допомогою правового символу прив'язується до конкретної ситуації його реалізації.

Функції правових символів реалізуються в рамках правотворчої, правозастосовчої та іншої діяльності, тому формою реалізації функцій є «однорідна діяльність суб'єктів права з реалізації правового впливу юридичного символу, обумовленого метою його створення, шляхом здійснення відповідних правових приписів» [8, с. 10].

Це демонструє, що існування сфери права без символів неможливо, як й іншої сфери (наприклад, політики), що і підтверджується насиченою символікою територій держави для організації правового регулювання. Так, за допомогою правових символів (герби, прапор, гімн, девіз, паспорт і т.д.) закріплюється юридично-значущий зміст «правил поведінки» в державі, причому кожен її суб'єкт (державна організація, політична партія, громадянин) зобов'язаний поважати і шанувати існуючу в державі символіку і почуття громадян. Отже, символ є основою для ідентифікації певної спільноти і має суспільний політико-правовий характер.

Світ символів служить місцем одночасного аналітичного вивчення найрізноманітніших ідеологічних елементів конкретної культури. Звідси випливає, що символ і сам стає функцією, тобто символ – це загальна функція творчості і пізнання культури (Е. Кассіпер) [9, с. 86]. Тому ми не можемо говорити про правову символіку ізольовано, навпаки, вона включає в себе символи інших сфер людської життєдіяльності, інших культур.

Функції загальнокультурної символіки різноманітні, тому за доцільне визначити наступні групи її функцій.

До групи «А» віднесемо функції малоспільного, на наш погляд, філософського змісту:

– *аксіологічна* – створення і передача загальних цінностей в часі і у просторі;

– *онтологічна* – символ як сполучна ланка у структурі світу.

До цієї групи можна також віднести і такі функціональні особливості, як: здатність символу до нескінченного розкриття свого змісту при збереженні символічної форми; здатність символу, за допомогою його тлумачення, встановлювати комунікацію, яка створює спільноту «втаємничених» суб'єктів, що перебувають у полі дії і відносної зрозумілості символів (церква, суд); стійке тяжіння символу до сходження від даних «частин» до дійсного і передбачуваного «цілого». Символ в останньому випадку є місцем зустрічі несполученого [9, с. 86–87].

До групи «Б» вважаємо за необхідне включити діяльнісно-змістовні функції. Сюди відносяться такі функції, як:

– *пізнавальна, або гносеологічна* – більш адекватне пізнання дійсності за допомогою символіки, де символ служить формою визначення понять і уявлень, що мають самі різні смислові межі інтерпретації (наука, мистецтво, освіта, політико-правова сфера);

– *функція соціалізації* – символи виступають способом залучення індивідів до певних понять, уявлень, норм, звичаїв і цінностей конкретної культури (наука, релігія, філософія, мистецтво, освіта);

– *адаптивно-регулятивна* – символ допомагає індивіду найбільш повно засвоїти основні поняття, норми, цінності конкретної сфери культури (побутової, професійної, релігійної, політико-правової);

– *ідентифікаційно-інтеграційна* – символи об'єднують людей в певні соціальні групи або спільноті, що ідентифікують індивідів з тією чи

іншою групою або спільністю (проявляється в невербальних жестах, позах, міміці);

– *інформаційно-комунікативна* – символ несе певну інформацію для свого потенційного адресата, якщо реципієнт здатний до пізнання символу і його прочитання, отже, символ – фундаментальний засіб інформаційного обміну між людьми як у межах певної культурної традиції, так і між різними культурами [9, с. 87].

Зазначена група символів «забезпечує процеси пізнання і мислення; гармонізує існування спільнот; фіксує комунікативні зв'язки; упредметнює культурно-ціннісні утворення; виступає в якості інструменту і результату соціальних інтеракцій» [1, с. 12].

До групи «С» слід включити такі *соціальні функції*, як: «інтеграційну, регулятивну, комунікативно-ідентифікаційну», охоронну, забезпечувальну [1, с. 14].

Функціональність загальнокультурного символу породжує сутність правового. Функції правового символу – це система напрямів правового впливу на суспільні відносини за допомогою правового символу, обумовлених його сутністю і призначенням для суспільства [8, с. 9]. Разом з тим функції правової символіки, конкретизуючи сторони і напрями правового впливу стосовно окремих, більш вузьких сфер суспільного життя, відмінні від основних функцій права [5, с. 23], і це пояснюється їхніми прикладними особливостями.

У теорії права реалізація правового символу зв'язується з його здатністю забезпечувати: а) відображення природи держави, національно-культурної самобутності країни; б) використання суб'єктивних прав, виконання юридичних обов'язків, дотримання заборон; в) наочність, доступність і лаконічність зовнішнього вираження нормативного матеріалу та індивідуальних юридичних рішень [5, с. 192]. Найповніше реалізація правового символу відображена в пункті «б», де виявляються нормативні властивості правового символу. У свою чергу, відображення правових символів у природі держави і забезпечення наочності, доступності та лаконічності юридично значущого матеріалу характеризують окремі напрями його впливу, досягнення відокремлених цілей, і тому, як нам видається, більш висловлюють реалізацію функцій правового символу.

Слід відмітити, що проблема значення правових символів у науковій літературі часто розглядається через аналіз їхніх функцій. Так, М.М. Вопленко виділяє три основні функції правових символів: попереджувально-орієн-

таційна, функція посилення регулятивного ефекту і функція економії мовних та юридичних засобів [3, с. 73]. О.В. Нікітін говорить також про функції ідентифікації суб'єктів права, юридичного факту, підвищення точності, ясності, компактності правової інформації та ін. [5, с. 27]. Об'єднавши кілька класифікацій функцій, доцільно говорити про наступні основні функції правових символів.

Регулятивна функція. Правовий символ – це специфічна форма вираження правових велінь. У ситуації, коли необхідно швидко і зрозуміло донести вимогу до великої кількості суб'єктів, саме символічна форма служить для забезпечення стислості, уніфікованості, доступності, економії мовних засобів і, отже, ефективності дії правового веління. Дорожні знаки, жести регулювальника, звукові та світлові сигнали на водному та залізничному транспорті несуть у собі конкретні владні приписи, обов'язкові для виконання, тобто регулюють соціальні відносини.

Правовстановлююча функція правових символів обумовлена тим, що значній їх частині надається значення юридичних фактів. Навіть ті символи, які не виходять від владного суб'єкта і не несуть у собі прямого припису, часто виступають підставою виникнення, зміни або припинення правовідносин. Підпис, печатка, видача свідоцтва про державну реєстрацію, проголошення судового рішення – всі ці правові символи тягнуть за собою конкретні юридичні наслідки, забезпечують рух правових відносин.

Ідеологічна функція. Більшість символів не містить у собі певні владні веління, але вони покликані надати емоційний, психологічний вплив на суб'єкта, передати «дух» права, донести до адресата правової норми елементи офіційної державної ідеології. Ця функція ріднить правові символи з таким різновидом нормативно-правових приписів, як правові декларації. Саме таку роль, у першу чергу, відіграють офіційні державні символи, символіка державних органів та інші символи, що виражають цінності, пов'язані з державною владою (суддівська мантия, державні нагороди і т.п.).

Інформаційна функція. Символи, як правило, слугують засобом передачі інформації, як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівні. Зрозумілість, загальновідомість символів дозволяє використовувати їх як надзвичайно зручне джерело інформації, розрахованої на широке коло суб'єктів, розділених мовними й територіальними межами. При цьому завдяки правовим символам

дана інформація не тільки ефективно акумулюється і транслюється, а й набуває офіційного характеру.

Орієнтовна функція, або функція соціальної чи політико-правової орієнтації також обумовлена широкою поширеністю, загальноприйнятністю тих знаків, яким надається значення правових символів. Роль останніх у даному випадку полягає в тому, щоб зробити навколишній світ (у тому числі і правовий) зрозумілішим для адресатів правових велінь. Правові символи забезпечують зв'язок загальної та правової культури, переносять у право образи, близькі та зрозумілі людям. Саме тому світ права не сприймається суспільною свідомістю як відокремлений, відірваний від соціальної дійсності.

Ідентифікаційна функція тісно пов'язана з попередньою, оскільки за допомогою юридичних символів суб'єкти права не тільки можуть орієнтуватися у світі правових явищ, а й отримують можливість ідентифікувати себе, визначити своє місце в колі цих явищ. Показуючи паспорт або службове посвідчення, одягаючи військову форму, завіряючи документ печаткою своєї організації, суб'єкти самоідентифікуються у сфері права, демонструють власний правовий статус. Це стосується і державних символів, що виступають атрибутами державного суверенітету.

Охоронна функція правових символів може бути виділена з деякою часткою умовності. Річ у тому, що сам собою символ у більшості випадків юридичну відповідальність не встановлює, тому повинен бути віднесений до регулятивних приписів. Крім того, що символи охороняє держава, їх досить часто використовують як «свідчення» охорони певного правового явища чи інституту. Наявність печатки або пломби на приміщенні не означає, що його фізично неможливо відкрити, але «інформує», що це спричинить юридичну відповідальність.

Економічна функція дозволяє розглядати юридичні символи як засіб економії мовних і юридичних засобів. Використання бланків, документів, формулярів, офіційних реквізитів дозволяє раціоналізувати юридичну діяльність, домогтися точності та компактності викладу інформації.

Багатоманітність існуючих функцій (регулятивної, ідеологічної, правостановлюючої, інформаційної, орієнтуючої, ідентифікаційної, охоронної, економічної), правової символіки класифікують за різними підставами:

а) за сферою суспільного життя, на яку спрямовано вплив правових символів (економічна, ідеологічна, політична та ін.);

б) з позиції семіотичного підходу (функції фіксації, зберігання і передачі юридично значимої інформації, а також сигнальна, номінативна (ідентифікує), відмінна, сигніфікативна, комунікативна, аксіологічна, орієнтаційна функції, функції заміщення);

в) в залежності від призначення у правовій системі (попереджувально-орієнтаційна (символи дозволяють швидко і правильно орієнтуватися в певних ситуаціях) регулятивно-процесуальна (дорожні знаки, що регулюють рух); економії і наочності мовних і юридичних засобів (наочність дозволяє більш результативно вирішувати завдання правового регулювання), а також функції вираження юридично значимої інформації, уніфікації правового матеріалу, правороз'яснювальна, правоконкретизуюча, правозмінююча, превентивна, охоронна функції, функція легітимації, додання офіційності й легальності юридичному документу.

Функції представлених груп не відокремлені, а опосередковані, що не є самостійними, а знаходяться у взаємообумовленій залежності, і «навіть чи окремий правовий символ здатний одночасно виконувати всі названі функції. Кожен з них має своє призначення і функціональну спеціалізацію. Однак загальний перелік функцій щонайкраще демонструє ту роль, яку відіграють правові символи в правовій системі сучасного суспільства» [4, с. 42].

Функціональні аспекти символіки у правозастосовчій діяльності служать підставою для визначення самостійної групи *правозастосовних символів*, основним функціональним призначенням яких є констатація факту, виявлення юридично-значимих дій, відносин, донесення правової інформації до адресата в найкоротші терміни тощо. У зв'язку з цим вважаємо за можливе правозастосовними називати символи, які використовуються в правозастосуванні. Так, в широкому сенсі правозастосовними слід називати символи, які використовуються у правозастосуванні в цілому. У вузькому розумінні правозастосовними слід вважати символи правосуддя. З огляду на найбільшу насиченість символікою судової діяльності, вважаємо символіку судового правозастосування у функціональному плані найбільш показовою і дієвою. Це пояснюється тим, що саме правозастосовні символи в судовій діяльності найбільшою мірою демонструють призначення правових символів як засобів правозастосовчої техніки. Адже судове правозастосування в умовах економічних, політичних, соціально-культурних

та інших перетворень в Україні, формування в ній громадянського суспільства і правової держави – це опора для правового життя суспільства [9, с. 90–91].

Враховуючи викладене, можна сказати, що правозастосовні символи в судовій діяльності виконують функції: інтеграції (процес об'єднання елементів в ціле), уніфікації (забезпечення раціональної однаковості) та універсальності (загальний, всеохоплюючий, провідний) як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівні (остання функція поєднує в собі дві попередніх).

Узагальнюючи функції правових символів, необхідно вказати, що правовий символ «забезпечує процеси пізнання і мислення; гармонізує існування співтовариств; фіксує комунікативні зв'язки; упредметнює культурно-ціннісні утворення; виступає як інструмент і результат соціальних інтеракцій» [1, с. 13].

У соціальній реальності державні символи являють собою легітимні, чуттєво сприймані об'єкти, знаки, явища, умовні образи, видимі атрибути, звукові культурно-ціннісні утворення. Їх змістовне значення – це конвенційний аналог змісту образу професійної діяльності в системі державної служби, що передається від одного покоління до іншого [1, с. 10].

Сутність державних символів певним чином виражається, окрім характерних ознак, через їх функції, під якими слід розуміти основні напрями їхньої дії, що розкривають соціальну сутність і призначення цих символів, а також основні шляхи впливу останніх на суспільну свідомість.

Аналізуючи механізм реалізації державних символів, можна дійти висновку, що вони втілюються в життя через призму різних приписів акта. Наприклад, реалізація такого державного символу, як державний прапор України відбувається шляхом здійснення запропонованих юридичним документом процедур підняття державного прапора в дні урочистих подій, його приспускання в день жолоби, розміщення його на строго певних будівлях, документах, автомобілях вищих посадових осіб держави, і це регламентує поведінку людей щодо цих дій і предметів.

Крім того, державні символи можуть втілюватися в життя шляхом реалізації приписів різних галузей права і різної юридичної сили. Вже згаданий прапор держави може у відповідній ситуації реалізовуватися через приписи постанови Верховної Ради України «Про Державний прапор України», а в тому випадку, коли дотримується

заборона його осквернення – через норму Кримінального кодексу України.

Функції державних символів можна класифікувати, взявши за основу такі критерії: соціальне призначення (основні й не основні), територіальна сфера дії (внутрішні й зовнішні), термін дії (постійні й тимчасові), сфера дії в суспільному житті (політична, ідеологічна, соціальна).

Державні символи виконують наступні функції:

а) *політичну*, зміст якої полягає у виключній можливості державних символів бути зовнішнім проявом державної влади на всій території і за її межами;

б) *дипломатичну*, коли офіційні символи суверенітету держави в її відносинах з іноземними державами, міждержавними організаціями тощо виконують представницьку роль;

в) *ідеологічну (виховну)*, що проявляється, насамперед, у духовному, виховному впливі державної символіки на громадські почуття, особливо молодого покоління;

г) *соціальну*, яка проявляється у здатності державних символів об'єднувати (консолідувати) навколо державницьких (державотворчих) ідей всіх громадян країни незалежно від походження, соціального і майнового стану, раси і національності, статі і віку, місця проживання і роду занять, віросповідання і партійної приналежності [6, с. 118].

На підставі синтезу виявлених функцій державних символів, ці функції можна описати і класифікувати таким чином. За спрямуванням можна виокремити *внутрішні та зовнішні функції*. Внутрішні функції державних символів спрямовані на створення, неперервне використання та трансформацію (залежно від змін системи державного управління, її середовища) інформаційно-комунікаційної структури та семіотичних систем. Основними внутрішніми функціями, на наш погляд, є такі:

– формування та підтримання усталених комунікативних зв'язків між елементами системи сучасної держави та елементами її середовища;

– виробництва та зберігання значень і смислів, носіями яких є елементи семіотичної підсистеми права, що забезпечує генерування та збереження державно-управлінської інформації, а також створює «ідейно-смысловий каркас» системи сучасної держави.

Зовнішні функції державних символів спрямовані на забезпечення за допомогою технічних і семіотичних засобів впливів системи

державного управління на внутрішнє та зовнішнє середовище. Основними зовнішніми функціями державних символів, на наш погляд, є такі функції:

– *номінативна*, що полягає у відображенні через певні семіотичні елементи предметів, явищ і процесів, притаманних системі державного управління, шляхом установаження усталених зв'язків між цим означуванним та означником – функція називання цих предметів, явищ і процесів;

– *соціального управління*, що полягає у використанні комунікативних засобів для упорядкування та спрямування діяльності людей, забезпечення її ціннісного наповнення.

У межах зазначених основних функцій державних символів можемо виділити низку функцій нижчого порядку, ступінь конкретизації яких залежить від конкретизації зв'язків системи державного управління, а також підсистем комунікативної підсистеми та характеру змін цих систем та їх середовища.

Наприклад, функція соціального управління є специфічною функцією, яка поєднує такі функції нижчого порядку:

– *легітимації системи державного управління* в цілому, окремих суб'єктів державного управління та державно-управлінських впливів, що забезпечує їх визнання громадською думкою;

– *ідеологічну*, що полягає у встановленні «рамки поведінки» для суспільства, зразків соціальної поведінки, мети певної соціальної діяльності та забезпечує усвідомлене підпорядкування людей державно-управлінським впливам.

Варто звернути увагу на сутність державних символів, яка виявляється в тому, що вони є зовнішнім проявом державної влади як на території держави, так і за її межами, особливо у відносинах з іноземними державами та міжнародними організаціями. Крім того, і це надзвичайно важливо, вони консолідує громадян незалежно від їх походження, соціального та майнового стану, національності, місця проживання тощо. Державні символи сприяють процесу зміцнення суверенітету держав, який, по суті, виступає першоосновою як для появи, так і для подальшого розвитку самих державних символів. У зв'язку з цим слід погодитися з деякими науковцями, визнаними фахівцями, що логічним наслідком втрати державного суверенітету країни є фактична ліквідація її державної символіки як такої [7, с. 89].

Отже, державні символи є важливим і незаперечним атрибутом сучасної держави. Вони тісно пов'язані з історією національного державотворення, соціально-політичним становищем у суспільстві та державі, ментальністю українського народу, його етнічно-національною ідентифікацією тощо. Символи нації, створені нею у процесі власного державотворення, стають державними в результаті їх нормативного закріплення. Державні символи, уособлюючи державний суверенітет, єдність нації та повагу народу до своєї держави, виконують такі функції, як: інтеграційна, регулятивна, комунікативна, ідентифікаційна, функція вираження юридично значимої інформації, охоронна функція, функція легітимації, функція додання офіційності та легальності юридичному документу.

Висновки. У результаті проведеного дослідження були виявлені характерні ознаки функцій правових символів, на підставі яких категорію «функції правових символів» визначено як систему напрямів правового впливу на суспільні відносини за допомогою правового символу, обумовлених його сутністю і призначенням для суспільства і держави в цілому.

Сутнісні якості правового символу і різноспрямованість його впливу на суспільні відносини обумовлюють широту класифікації функцій правового символу за різними підставами. Основними функціями правових символів є *регулятивна, правовстановлююча, ідеологічна, інформаційна, орієнтовна та ідентифікаційна*. Державні символи, у свою чергу, виконують такі основні функції: *політична, дипломатична, ідеологічна (виховна) та соціальна*.

Слід зазначити, що окремий символ навряд чи здатний одночасно виконувати всі названі функції. Кожен з них має власне призначення та функціональну спеціалізацію. Запропонований перелік функцій найкраще демонструє ту роль, яку відіграють правові та державні символи (не тільки в нормативному, а і в широкому їх розумінні) у правовій системі сучасного суспільства.

Проведений аналіз функціональних особливостей правових та державних символів дозволяє зробити висновок про те, що ефективність реалізації функцій правових та державних символів є показником здатності цих символів досягати результат, передбачений якоюсь однією метою з системи їх цілей. Ефективність реалізації функцій правових символів обумовлена ефективністю правового символу та правового припису, за допомогою якого вони реалізуються.

Список літератури:

1. Бакланов П.А. Профессиональные символы государственной службы (социологический анализ): автореф. дис. ... канд. соц. наук: 22.00.08. Москва, 2007. 26 с.
2. Баранов В.М. Проблемы юридической техники. Н. Новгород, 2000. С. 8–15.
3. Вопленко Н.Н. Правовая символика. Правоведение. 1995. Вып. 4–5. С. 71–73.
4. Давыдова М.Л. Символы в праве и правовые символы: понятие и значение. Ведомости высших учебных заведений. Правоведение. 2009. № 3. С. 42–46.
5. Никитин А.В. Правовые символы: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нижний Новгород, 1999. 241 с.
6. Стецюк П.Б. Державні символи України: конституційно-правова характеристика. Вісник Конституційного Суду України. 2004. № 6. С. 113–118.
7. Тодыка Ю.Н. Основы конституционного строя Украины: учеб. пособие. Национальная юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого, Академия правовых наук Украины. Харьков: Факт, 1999. 320 с.
8. Шалагинов П.Д. Функции правовых символов: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нижний Новгород, 2007. 26 с.
9. Шарно О.И. Правовые символы как средства правоприменительной техники: дисс. ... кандидата юридических наук: 12.00.01. Саратов, 2014. 183 с.

ФУНКЦИИ ПРАВОВЫХ И ГОСУДАРСТВЕННЫХ СИМВОЛОВ

Статья посвящена анализу понятия «функции правовых символов», исследованию классификации функций правовых и государственных символов, а также рассмотрению некоторых из них. Сделан вывод о функциональных особенностях правовых и государственных символов в общетеоретической юриспруденции.

Ключевые слова: правовой символ, государственный символ, функции символов.

THE FUNCTIONS OF LEGAL AND STATE SYMBOLS

The article is devoted to the analysis of the concept of "function of legal symbols", the study of the classification of functions of legal and state symbols, as well as consideration of some of them. The author made a conclusion on the functional features of legal and state symbols in general theoretical jurisprudence.

Key words: legal symbol, state symbol, functions of symbols.